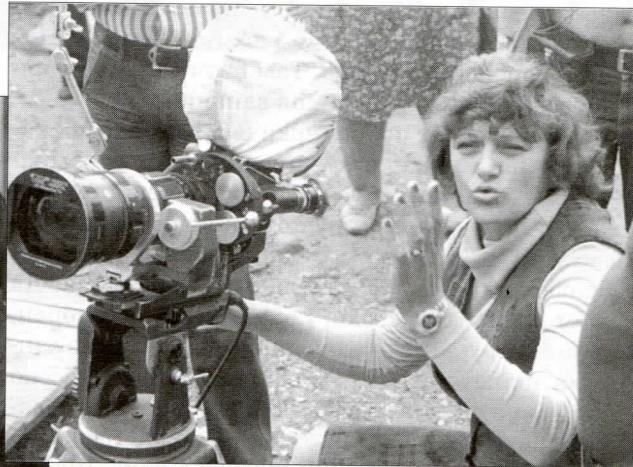


В ПОЛША ВИНАГИ ИМАШЕ ЛЪЧ СВЕТЛИНА

Мариана Евстатиева-Биолчева за полската школа

По време на снимки: сега...



...и преди

Много исках да уча филмова режисура, а по оно въреме, в началото на 60-те години, единствените държави, където имаше такова образование, бяха Съветският съюз, Полша, Чехия. За учене на Запад не можеше да се мисли. Да се кандидатства за Съветския съюз, беше много трудно, защото там отиваха избрани деца със здрави политически гърбове. Аз за съжаление нямах такъв, а може би и за късмет, защото точно в годината, в която завърших средното си образование, можеше да се кандидатства на собствени разноски, като родителите трябваше да плащат издръжката на децата си. Имах избор между Чехия и Полша. Имах примера на Лада Бояджиева и Януш Вазов, които току-що бяха завършили в Чехия, и бях убедена, че тези две страни са места, където е интересно да се учи кино. Макар че тогава в тези наши млади години толкова малко неща знаехме и живеехме толкова изолирано...

И така, в началото на 60-те години заминах за Полша. Там имаше приемни изпити, които ние държахме на руски. Приеха ме веднага. Първата ми преподавателка по кино беше Ванда Якубовска, тя бе на върха на славата си с филма си за Освиенцим „Последният еман“, който беше получил награда в Кан. Тогава излезе и филмът „Каналите“ на Вайда. Полша беше все още в следвено положение. Преподавателите ни бяха много интересни личности: Карабаш – изключителен документалист, професор Босак – декан на академията. Анджей Мунк, който за съжаление ни преподава само една година и почина съвсем мал. При него направих първите си документални етюди. Имаше много добри документалисти, душеприказчици на всичко онова, което се случваше в момента в Полша. Мисля, че силната документална полска школа ни повлия много и е

нещо, без което в игралния филм просто не може. Това е усещът за истината и за мястото на сюжета в документалната, в реалната среда.

В нашия курс бяхме общо 10-на души, от които завършихме шест. Най-известен беше Зануси. Също и документалистката Иrena Каминска, която продължава да работи в областта на документалното кино. Другите се разпилиха, загубиха се следите им. Със Зануси сме близки приятели и до днес. Той много помогна при създаването на филмовата програма за магистърския факултет в Нов български университет. По този повод няколко пъти ходих в Полша, защото не ми се щеше да измислям топлата вода. Искаше ми се да взема образци от една добра академия.

Струва ми се, че е изключително важно при работата с младия човек да му покажеш, да му обясниш, да му демонстрираш чрез кинообраз определен начин на мислене. А това се постига с много работа и най-вече с това, че ги караме постоянно да снимат. Нашият начин на кинообразование се различава от този в НАТФИЗ. Те имат малко по-различна система. Един професор там взима клас за четири години, докато при нас всяка година преподават различни хора и студентите могат да избират от няколко гледни точки, различни стилове, посоки на разсъждения, начини на реализация. Факт е, че и аз, и Иван Ничев, и Владислав Икономов, мои колеги, преподаваме режисура. Всенак нещичко, което сме научили в полската академия, ще можем да предадем на нашите студенти.

От най-важните неща, които за себе си съм получила от Полша и искам да внуша на студентите, е усещането за истината. Ние тук бяхме свикнали да говорим завоалирано, иносказателно, докато поляците говореха директно за проблем-

мите и затова филмите им бяха толкова силни – и документалните, и игралните. В тяхното кино и по времето на най-жестоката цензура имаше проби, винаги имаше лъч светлина, който показваше друг начин на мислене, защото Полша независимо от тоталитарния режим винаги е била една европейска държава. Там научих философията и естетиката на нашия занаят.

Когато усвоих добре езика и влязох в дълбоките води на полската култура, усетих огромната разлика. Те имат уважение, пиемет към деяца на културата, към културния човек, към интелектуалца. Те поддържат по всяка възможност собствените си авторитети в културата. Да кажем, един Громовски, който беше неразбран, който бе труден. Самите интелектуалци го лансираха, пишеха за него, търсеха го. Имат чудесно отношение един към друг. Докато ние сме по-застенчиви, по-зли. Ако при нас се появи нещо ново, по-различно, амаката е невероятна. Щастлива съм, че се докоснах до една сериозна култура и до един истински културен живот – организиран, интересен, разнообразен. Дълги години след като се върнах в България, поддържах връзки с всички мои полски колеги. Абонирана съм за много полски списания за изкуство и кино. Имаше едно великолепно списание „Диалог“ за театри и телевизионни филми събития. Сега имат списание „Кино“, което също е чудесно. Продължавам връзката си с Полша, защото я чувствам като моя духовна родина. Там съм се учила, там съм се създала. Затова тук бях доста самотна, единствено хората, с които съм учila там – Иван Ничев и Владо Икономов, – бяха тези, с които можех да общувам. И съпругът ми, Боян Биолчев, разбира се, който също е полски възпитаник. Тук, в България, тежестта беше на руската школа, корифеите в киното бяха завършили в Москва. Те се сърдеха, че сме учили „на Запад“. Да, Полша е на Запад, поне географски. Докато пробие тази нова фаланга – Георги Стоянов от Франция, Еду Захариев от Унгария, Милен Николов от Чехия, ние, „поляците“, – беше много трудно. Това бяха 70-те – 80-те години, докато ние, така наречението „западняци“, пробихме. Просто Еду, Гошо Стоянов, Иван, Владо, аз правехме друг тип кино, което много трудно преминаваше през оценъчно-конюнктурната магма, която беше официозна. Затова избрах детското кино – имаше най-малко съпротива в този жанр. Например „Тигърчето“ – първият ми филм, който аз много обичам, по сценарий на Васил Акъев, ми дава възможност да направя нещо по-искрено, нещо по-нетрадиционно и макар че цялата история се развива в една немска градина – метафората беше ясна. Всичките ми немски филми са и за възрастни – послания към гнешния човек, към съвремеността, защото детето е част от нашата съвременност. Кои не живее край деца, с деца? От всички страни сме заобиколени от проблемите на по-малките и на по-възрастните, това са общи

проблеми. Метаморфозата, промяната в усещанията, нагласата на човека във връзка с някакви екстремни събития винаги е интересна и немската чувствителност също понася онези травми на душата, на емоцията, които изпитва и възрастният човек, но по свой, немски начин реагира. Понякога тези неща са много по-силни, защото в немска възраст се формират основите на човешкия характер, човешкото аз, оттам тръгва личността. Колкото по-освободено, с колкото повече вещина се работи с децата, толкова после плодовете са по-добри.

Колкото до съвременната филмовата сътуация в Полша и у нас – тя е различна.

Първо, те са по-голяма нация, с по-голям пазар. Все пак имат около 40-милионен пазар, тоест винаги съществува по-голям шанс за възвращаемост на филмите, които произвеждат. Второ, те налучкаха съвременната тема. Трето, те обичат собственото си кино. Там всеки нов филм, всяка нова постановка, всяка нова премиера се чака със страхотно любопитство. Затова голямо значение имат медиите, пресата. Те умеят да създават имидж на филмите, които правят, на пиесите, които поставят. Докато при нас се говори предимно за лошото. Критиците, журналистите умират от желание да точат нокти си върху лошите неща, а добрите ги отминават с по някоя добра дума. А би трябвало да бъде обратното. Да се говори за доброто, то да се рекламира, за да се провокира зрителят да го види и да даде своята оценка. За съжаление медиите не умеят да рекламират и да провокират добро отношение към културния, в случая филмовия продукт. В Полша съм стояла със сълзи в очите пред огромна опашка за билети за полски филм. Това показва, че умеят да рекламират, че си обичат производството, че си обичат актьорите. Защото режисьорите и там, и тук много не ги знайат. Знаят двама-трима. Те филмираха почти цялата си литература, цялата си класика и направиха толкова скъпи филми, които не само че се изплатиха, но донесоха и печалба. Просто имат друго отношение към културния продукт. Докато при нас културата е последната грижа на всяко правителство. Тук няма културно пространство, в което да се срещаме. При тях авторите, които са талантливи, съумяват да ги издигнат, така да ги разположат в общественото съзнание, че хората да им обърнат внимание. Там от всеки факт на изкуството правят събитие. За тях това е преживяване. Не знам защо, но при нас такова нещо почти не се случва и причината не е само в бедността. Те също имат нелека икономическа съдба, те също бяха почти на границата на нищетата като нас, но никога не са престанали да обичат културата. Винаги са знаели, че може да си беден, но пари за кино, за театър ще намериш. Това е внедрено в самото възпитание, че трябва да си интелигентен, възпитан, културен човек, да си личност. У нас за съжаление тези неща са на много, много заден план.